

Криза ліквідності банку: особливості прояву та шляхи подолання

Ребрик Ю.С.

Севастопольський інститут банківської справи УАБС НБУ

Світова система господарювання та процеси, що в ній протікають, значною мірою впливають на економічну ситуацію в Україні. Потенційні негативні наслідки, пов'язані з можливістю розгортання другої фази світової фінансової кризи, підсилюються наявністю системних протиріч в національній економіці. Наслідком цього є суттєве зниження рівня ліквідності українських банків, що підриває довіру до них з боку населення та інвесторів, обумовлює спад національного виробництва через припинення банками кредитування. Зважаючи на те, що кризи ліквідності у вітчизняних банках набули систематичного характеру, необхідним є дослідження особливостей їх прояву та пошук оптимальних шляхів подолання.

У загальному розумінні криза ліквідності банку – це стійка неспроможність банку безперервно виконувати зобов'язання, що виникають у процесі його діяльності як фінансового посередника та як суб'єкта господарювання, невчасне або неадекватне реагування на яку може призвести до значного погіршення його фінансового стану, а в крайньому випадку – до банкрутства. Слід зауважити, що криза ліквідності банку може набувати різноманітних форм прояву, що обумовлено, у першу чергу, діапазоном охоплення кризовими явищами об'єктів управління ліквідністю, і, відповідно, диференціацією характеру та інтенсивності прояву кризи. Урахування даного аспекту є принциповим, оскільки, залежно від виду кризи обирається відповідний інструментарій її подолання.

З огляду на це, пропонуємо авторський підхід до дворівневого структурування об'єкта управління ліквідністю шляхом виділення операційної ліквідності та урівноважуючого потенціалу ліквідності банку (у тому числі буфер ліквідності, покупна ліквідність, ресурси власників).

Під операційною ліквідністю банку будемо розуміти грошові кошти, що генеруються у процесі виконання клієнтами і контрагентами банку контрактних зобов'язань та використовуються ним для розрахунку за власними зобов'язаннями як фінансового посередника і як суб'єкта господарювання. Урівноважуючий потенціал ліквідності банку пропонуємо трактувати як грошові кошти, що залучаються з метою покриття дефіциту операційної ліквідності на визначених часових горизонтах.

Варто зауважити, що операційна ліквідність банку має договірний характер і розглядається як первинний рівень об'єкта управління ліквідністю. Урівноважуючий потенціал ліквідності має поведінковий характер, оскільки залежить від конкретного стану операційної ліквідності та умов залучення необхідного фондування, і є вторинним рівнем об'єкта управління.

Ураховуючи багатоваріантність форм прояву кризи ліквідності банку пропонуємо її розподіляти на наступні види:

1) за фактом існування – реальна (криза, що виникла в результаті впливу деструктивних факторів на ліквідність банку), потенційна (криза, ознаки якої на момент діагностики ще не проявилися, однак, можуть виникнути внаслідок деструктивного впливу виключних, але імовірних подій, які моделюються у процесі здійснення сценарного стрес-тестування);

2) за характером прояву – латентна (характеризується негативною динамікою показників діяльності банку і проявляється через тенденцію тривалого дефіциту операційної ліквідності), явна (характеризується помітною динамікою розвитку кризових явищ у діяльності банку);

3) за інтенсивністю прояву – явна легка (наявний стійкий дефіцит операційної ліквідності, ідентифіковано недотримання лімітів буферу ліквідності, ускладнюється залучення покупної ліквідності банку), явна помірна (спостерігається стійкий дефіцит операційної ліквідності, що призводить до суттєвого використання буферу ліквідності та покупної ліквідності), явна глибока (найбільш небезпечна стадія розвитку кризи ліквідності банку, оскільки зобов'язання банку перевищують урівноважуючий потенціал ліквідності).

Класифікація кризи за першою ознакою сприяє комплексному підходу до діагностики кризових явищ, оскільки дає можливість ідентифікувати кризу та прогнозувати можливість її виникнення.

З метою подолання латентної кризи банку необхідно, у першу чергу, здійснити заходи щодо стимулювання надходжень грошових коштів та зменшення їх вибуття шляхом: застосування цінових та нецінових методів залучення депозитів клієнтів; обмеження зростання високоризикованого кредитування; посилення контролю за виконанням графіків погашення кредитної заборгованості клієнтами; обмеження фінансування основних фондів; збільшення обсягу буферу ліквідності тощо.

У випадку ідентифікації явної легкої кризи, банку необхідно перейти до режиму централізованого управління ліквідністю з метою підвищення рівня контролю за своїми грошовими потоками. Доцільним є встановлення мораторію на зростання частини кредитного портфелю, здійснення реструктуризації проблемних кредитів, скорочення комісійних, адміністративних та інших операційних витрат банку, проте збільшення витрат на залучення депозитів клієнтів шляхом встановлення процентних ставок вище ринкових, залучення кредитів від Національного банку України тощо.

Особливості прояву явної помірної кризи вимагають здійснення наступних заходів щодо її подолання: встановлення мораторію на зростання активів; проведення сек'юритизації активів та продаж основних засобів; переведення режиму роботи банку за єдиним кореспондентським рахунком; залучення ресурсів власників; припинення розміщення ресурсів на міжбанківському ринку, активізація політики з управління інформацією.

За умов ідентифікації явної глибокої кризи ліквідності, необхідним є залучення зовнішніх механізмів санації, зокрема, проведення переговорів з Національним банком України щодо впровадження заходів з фінансового оздоровлення банку та пошуку інвесторів.